

SOCIAL MANAGEMENT - NATURE AND QUALITIES

Chavdar L. Milkov

ABSTRACT: Social management advocates policies that offer inclusion and social justice. It empowers people to gain control over their own lives. It acts and intervenes during crises, in emergency situations and includes those who are marginalized. He engages in meaningful and mutually respectful relationships with people.

KEYWORDS: Social management, longevity, education, living standards.

Пред специалистите по социален мениджмънт стои голямата отговорна и неотложна задача да адаптират методическите постановки на мениджмънта, като наука и практика, към специфичните потребности и особености на системата „Социални грижи“ и на социалното подпомагане на гражданите на страната. „Науката за управление акцентира върху т. н. „Свойство на организираност на системата“. Същността на това явление се състои в това, че на всяка относително обособена система е присъщо свойството „Идеален порядък“. Различните въздействия на другите системи предизвикват смущения, на които дадената система (в случая, системата „Социални грижи“) отговаря чрез определено прегрупиране на елементите, т. е. с изменения в съотношението. По такъв начин смисълът на всяко управляващо въздействие се състои в това – да се осигурява такова преразпределение на елементите, което, като компенсира смущаващото въздействие, не нарушава нормалното ѝ функциониране“ (Йонков, 1993: 21).

Социалният мениджмънт притежава всички категории на мениджмънта, но редом с това има редица свои **особености**. Те са свързани (Спасов, 2011: 10 – 16) с:

Първо

Разширяване полето на прилагане на творческия труд, което е обусловено от доминиране на всички видове услуги и, по-специално, на социалните услуги. Те, от своя страна, изискват отлично подготвени специалисти с висше университетско образование, с трите образователни степени – бакалаври, магистри и доктори. Особено потребни и необходими в тази област са завършилите „Социална педагогика“ и „Социални дейности“, имащи възможност да получат допълнителна квалификация и подготовка, съобразно вида социални услуги. Образованието все повече престава да се идентифицира с формалното училищно и даже с университетското образование. За реализацията на изведените национални цели и задачи в областта на образователната система специално място заемат образователните мениджъри на всички нива – училище, община, област, министерство, научно-изследователски институти, в областта на общото и специално образование. Това са личности, които трябва да притежават висока обща и специална мениджърска образованост. Образоваността е система от комплексни, общонаучни, специални, теоретични и приложни, фундаментални и практически, широки и конкретни знания, възгледи, представи, убеждения, а също така и интелектуални умения. Образоваността на мениджъра се проявява в осмислянето на социалната същност на образованието като феномен, мястото и ролята му за развитието на индивида и превръщането му в личност. „Социалният мениджър има властта, но и отговорността да взема управленски решения. За да бъде конкретен, трябва винаги да съблюдава баланса между права и отговорност“ (Йонков, 1993: 23).

Счита се, че всяка човешка дейност, която преследва промяна на установката и модела на поведение на личността, чрез предаването на нови знания и развитието на нови умения и навици, е образователна. В настоящия момент образователни функции изпълняват множество

социални институти, фондации, асоциации, сдружения, школи. В развитите страни много водещи фирми и предприятия реализират и образователни дейности. Неформалното образование преследва компенсирането на противоречията и недостатъците на традиционните образователни системи, чрез удовлетворяване на съществуващите образователни потребности на отделната личност, които не могат да бъдат реализирани чрез формалното образование. Ж. Делор отбелязва, че се появяват „все повече възможности за обучение извън училище, като в същото време в много нови сфери на дейност традиционните умения отстъпват място на стремежа за развиване на компетентност и адаптивност” (1996: 97).

Специалност „Социални дейности“ е сравнително нова за българското висше образование. Подготовката на специалисти в тази област е продиктувана от сериозните социални проблеми, които съпътстват периода на прехода в България от тоталитарно към демократично общество. Грижата за хората, имащи потребност от специализирана социална подкрепа и защита, е основно задължение на демократичната държава и на гражданското общество. Професиите в сферата на социалните услуги за населението ще бъдат между най-търсените през следващите десетилетия. Това прави специалност „Социални дейности“ перспективна и с богати възможности за професионално развитие и реализация.

Студентите, обучаващи се в нея (редовно, задочно и дистанционно), получават солидна фундаментална, специализираща и практически- ориентирана подготовка в сферата на социалната работа с деца и възрастни, в т. ч. с хора в неравностойно социално положение (криминално проявени, с асоциално и антисоциално поведение, стари хора, хора с различна етническа принадлежност, инвалидизирани, с влошено здраве и др.), както и задълбочени психологически, социологически, етически, правни, медико-хигиенни и организационно-управленски знания и умения.

Успешно завършилите студенти получават образователно-квалификационна степен (ОКС) бакалавър по „Социални дейности“ , която им дава възможност да се реализират като специалисти в сферата на социалните грижи (бюра по труда, служби за социално подпомагане, домове, интернати, приюти за деца и възрастни, имащи потребност от социални грижи); като социални работници в специализираните институции за работа с деца в неравностойно положение и асоциално поведение; в предприятия и фирми като социални работници, специалисти по развитие на персонала; в здравеопазването (социален патронаж, социални работници в болнични заведения и в институции за хора, изпаднали в алкохолна, наркотична и други зависимости); в неправителствени организации, с обект на работа социално подпомагане на деца и възрастни и др.

Обучението на студентите в специалността „Социални дейности“има за цел да подготвя широко профилни специалисти за осъществяване на социална дейност, в съответствие с динамичните промени в обществото- културни, социални, икономически, политически. Многообразието на социалната дейност изисква познания за социализация, ресоциализация, рехабилитация, обгрижване, превенция и, не на последно място, непосредствено подпомагане на формираните контингенти граждани. Това налага интердисциплинарен подход при подготовката на специалистите.

Младият човек, завършил тази специалност, има право да работи като:

- ръководител или специалист във всички структури на системата на социални грижи;
- специалист във всички системи, в които има регламентирана длъжност, изискваща осъществяване на социални дейности (здравеопазване, съдебна, на МВР и др.).

Учебният план създава предпоставки за получаване на фундаментална, теоретическа, професионално-практическа подготовка и възможност за интегрален подход при използването на социални, психологически, юридически и медицински познания. Те позволяват да се формират умения за: общуване с хора от различни възрасти, социални слоеве и културно-етнически общности; индивидуална работа; работа с група; провеждане на социални проучвания; създаване на социални прогнози; решаване на конкретни социални проблеми.

Тези умения са база за изграждане на професионално съзнание на социалния работник. Специалистът трябва да знае и умее:

- да прилага на практика получените знания в своята професионална работа при социално обслужване, социално подпомагане, социално възпитание и социална превенция;

- да ползва и прилага компетентно нормативната уредба и законодателство в сферата на социалните грижи, социалното обслужване и социалното подпомагане.

Професията „Специалист в областта на социалните дейности” насърчава социалната промяна, разрешаването на проблеми на човешките взаимоотношения и развитието на способностите на хората, с цел подпомагане на благоденствието. Използвайки теории за човешкото поведение и социалните системи, социалната работа се намесва там, където хората си взаимодействат със средата. Принципите на човешките права и социалната справедливост са фундаментални за социалната работа.

Второ

Глобалната цел на социалния мениджмънт е развитието на индивида и превръщането му в социална личност, същество със сериозни социални очаквания, интереси, цели и задачи.

В съвременното общество стойността на личността се измерва с качествата ѝ като работна сила, като трудещ се човек, създаващ висококачествени материални и духовни блага, предлагащ социални услуги и научни продукти. Високото качество на работната сила може да се постига само чрез високо качество на личностните черти. Ж. Делор отбелязва, че развитието на човека като социално същество предполага „цялостното развитие на личността – на интелекта и физиката, на интелигентността, емоционалността, естетическото чувство, личната отговорност и духовните ценности“ (1996: 92).

От 1990 г. Генералната Асамблея на ООН ранжира страните членки на световната организация не само по брутният вътрешен продукт, но и по показателя „Индекс на човешкото развитие“ („Индекс на развитие на човешкия потенциал“). Този индекс съдържа три основни компонента:

- Дълголетие. Определя се от средната продължителност на живота във всяка страна, както за мъжете и жените поотделно, така и общо. В света съществуват много сериозни различия по отношение на продължителността на живота на гражданите на отделните страни.

- Образованост. Измерва се с нивото на обща образованост – начално, основно, средно образование, като се посочва и задължителната за всяка страна образователна степен. В момента, в света има много страни, предимно от Африка, Близкия и Среден Изток, където задължително е началното образование. В други задължително е основното – до седем или осем години, а в трети страни – те са най-малко, задължително е средното образование.

- Жизнен стандарт на населението на всяка страна. Свързва се с реалния брутен вътрешен продукт на глава от населението. Според К. Спасов, той е „синтетичен показател“. „От него, в голяма степен зависи и дълголетие, и образоваността, и в края на краищата – цялостното състояние по развитието на човека като социално същество. Ресурсите за разгръщане на социалната сфера се създават в икономическата сфера“ (2011: 13).

Трето

Особеностите на социалния мениджмънт са преплетени с непрекъснато променящите се вътрешна и външна среда. Разширяващата се глобализация обхваща все по-големи части от социалната сфера. „Това се отнася до образователните системи; до засилване на миграцията на населението (вътрешна и външна); нарастване на престъпността и тероризма; увеличаване на неравенството между отделните страни и хората и т. н.“ (Спасов, 2011: 14). Съвременното общество е стресогенно, т. е. то натрупва и поражда непрекъснато конфликти между цивилизациите, културите, религиите, нравствените модели, нормативно-оценъчните системи на отделните класи, групи, прослойки, етноси; между половете; между неравнопоставените в имуществено положение граждани; в семейството – между съпрузите, между тях и децата им, между самите деца. „Живеем в епоха, в която интимните отношения във все по-голяма степен се характеризират от конфликта и раздялата, пише Ш. Брем. Конфликтът задейства различията между половете“ (Социална психология, 2006: 227).

Непрекъснатото преустройство и трансформация на политическите, идеологическите, културните и икономически платформи в света, разместването на социалните пластове във всички континенти, миграционните процеси „Север-Юг”, „Изток-Запад”, войните, тероризмът, засилващото се негативно въздействие на стресогенните фактори, в световен мащаб, пораждаат разнообразни по вид и структура конфликти. За Р. Дарендорф, „конфликтът на класите не витае

във въздуха, войниците на класовата борба са в известен смисъл марионетки, които се задвижват от невидими социални сили” (1993: 15).

Тоталната глобализация на съвременното общество налага нови структури и модели на поведение, нови отношения и взаимоотношения, както между държавите, цивилизациите, така и между колективите, групите и отделните личности. Традиционните многовековни институции – държавни, обществени, частни, са в криза. От гледна точка на готовност, възможност и способност, не могат да отговорят на динамичните, нови, често пъти непредвидими предизвикателства. Социалните и политическите науки в теоретичен, а образователната система в практико-приложен план, търсят решение на най-сложните социални феномени – съвременния социален конфликт, отчуждението, тероризма, миграционните процеси. „Класическите социални и хуманитарни науки, в своите рефлексии, все по-трудно разкриват интелектуалния, когнитивния и педагогическия потенциал за решаване на проблемите на обществената практика и на отделно взетата личност” (Димитров, 2008: 9).

Четвърто

Спецификата на социалния мениджмънт е свързана с ефективността и ефикасността, и, по-специално, със социалната ефективност и ефикасност.

Ефектът в социалния мениджмънт има много лица:

- осигуряване на стабилност във възпроизводството на населението;
- продължителност на живота при жените и мъжете;
- степен на развитие на образоваността на населението;
- рационален избор на професия;
- високо равнище на професионална квалификация;
- успешна професионална кариера;
- осигуряване на висока заетост на населението;
- ограничаване на безработицата при рисковите социални групи (младежи, жени, продължително безработни, лица с намалена трудоспособност, етнически групи и др.);
- поддържане на добро здраве на населението;
- увеличаване на доходите и свеждане на бедността до приемливи граници;
- удовлетвореност от труда;
- подобряване на условията на труд (постигане на справедливи и безопасни условия на труд, както и здрав социално-психологически климат);
- обхващане на заетите лица и населението от системите за социално осигуряване (краткосрочно, пенсионно, здравно, за безработица и др.);
- рационално използване на свободното време;
- гарантиране на сигурността и безопасността на личността и нейната собственост и др.

Към всичко това следва да добавим обстоятелството, че когато става въпрос за ефективност, резултатът не е просто задоволяване на социалните потребности, а постигане на такова равнище и качество, което резултира, в крайна сметка, във високо качество на живот“ (Спасов, 2011: 16).

За да има сериозен и резултатен ефект от социалните дейности у нас, е необходимо те да притежават следните специфични особености:

- Мисия

Свързана е с гарантиране на равни права и осигуряване на равен достъп до всички сфери на обществения живот на децата и възрастните от рисковите групи в обществото, чрез координация и сътрудничество между местната власт, неправителствения сектор и гражданското общество.

- Визия

Реализират се социални услуги и дейности, адекватни на потребностите на гражданите и се създава устойчивост. Разширява се мрежата от социални услуги в общността и се подобрява качеството им.

- Цели и приоритети

Осъществява се процесът на деинституционализация чрез превенция на изоставянето, насърчаване реализирането на услуги в общността и създаване на условия за отглеждане на децата в среда, близка до семейната.

Води се борба с бедността, дискриминацията и социалното изключване, чрез реализиране на дейности по интеграция и реинтеграция на хората от уязвимите социални групи. Осигурява се достъпна архитектурна, жизнена и информационна среда за хората с увреждания.

Повишава се качеството и ефективността на предоставените социални услуги, устойчивостта им и стимулирането на иновации в областта на социалните дейности.

- Акценти в социалната политика

Гарантира се правото на всяко дете да има семейство и развитие на висококачествени социални услуги в общността за децата за ускоряване процеса на деинституционализация.

Намалява се бедността и се насърчава социалното включване.

Създават се съвременни форми за активизиране живота на възрастните хора.

Осигуряват се равни възможности за хората с увреждания.

Деинституционализират се социалните услуги за възрастните хора с психични разстройства, умствена изостаналост и деменция.

Социалната работа е и професия, и социална наука.

Прилагат се социалната теория и изследователските методи за учене и подобряване на живота на хората, групите и обществата.

Използват се социалните науки като средство за подобряване на човешкото състояние и положителна промяна в отговор на обществените проблеми.

Социалният мениджмънт като професия се ангажира в постигането на социална справедливост, повишаване на качеството на живот, както и за развитието на пълния потенциал на всеки индивид, група и общност в социума.

„Решенията на социалния мениджър трябва да бъдат насочени към:

- рационално използване на предоставените на системата „Социални грижи“ материални, кадрови и финансови ресурси;

- внедряване на научните постижения;

- постигане на максимална социална, медицинска и икономическа ефективност“ (Йонков, 1993: 24).

Социалната работа е позитивна жизнена и динамична промяна. Тя превръща човешките права в реалност и е фокусирана върху решаването на проблемите. Търси баланс между грижа и стабилност, между индивидите и обществото. Креативна, критична и рефлексивна е.

Социалният мениджмънт се застъпва за политики, които предлагат включване и социална справедливост. Овластява хората да придобиват контрол върху собствения си живот.

Действа и интервенира по време на кризи, в спешни ситуации и включва тези, които са маргинализирани. Ангажира се в смислени и основани на взаимно уважение отношения с хората.

Социалната работа вървя в ценността на всяко човешко същество.

References:

1. **Darendorf, R. (1993).** Current Social Conflict. Center for the Study of Democracy. Sofia.
2. **Delor, J. (1996).** Education - The hidden treasure. UNESCO. Sofia.
3. **Dimitrov, D. (2008).** Legal and Quasi-Judicial Conflict. Association "Bulgarian Association of Conflictologists ". Veliko Tarnovo.
4. **Social psychology. (2006).** Ed. by S. Moskovichi. ИК „Damyani Yakov“. Sofia.
5. **Spasov, K. (2011).** Social management. Ed. „Personal consult“. Sofia.
6. **Yonkov, L. (1993).** Current Problem of the “Social Care System“. Ed. „Veda Slovena-JG“. Sofia.

*гл. експерт, д-р Чавдар Л. Милков
chavdar_milkov@yahoo.co.uk
Дирекция „Социално подпомагане“
Община „Търък“ - Есекс, Англия*